

STAROBRONZOVÝ KERAMICKÝ IMPORT (?) ZE SLÁNSKÉ HORY U SLANÉHO, OKR. Kladno

Václav Moucha

Autorovi rozsáhlé monografie „Osídlení z doby bronzové v Kněževsi u Prahy“ L. Smejtkovi neušel pozornosti v obrovské záplavě střepového materiálu neobvykle zdobený fragment nádoby ze štítarského objektu 2091/98 (*Smejtek 2011*, 65–69, obr. 36, fototab. 13:1).

Jde o zlomek z výdutě nádoby s hrotitým výčnělkem a kolkovaným, bíle inkrustovaným esovitým ornamentem uspořádaným do girland (*obr. 3:1, 5*). Rekonstruovat tvar celé nádoby z jednoho střepu je ovšem obtížné, takže autor (*Smejtek 2011*, obr. 36:4, 6, 8, 12) naznačil několik možností (*obr. 3:2–4*). Zdobení fragment ze štítarského objektu pokládá za intruzi a nevylučuje možnost, že jde o import. Analogie k němu hledá v keramice ze sklonku starší doby bronzové v severní části Karpatské kotliny v kulturách maďarovské, severopanonské a ve skupině Tokod. Naznačuje také trasu, kterou se k nám mohl dostat a kdy se tak stalo (*Smejtek 2011*, 69). Správně uvažuje o věteřovské skupině, případně o klasickém období únětické kultury a o kultuře mohylové (Br B1), která je na lokalitě zastoupena (*Smejtek 2011*, obr. 35).

V této souvislosti upozorňuji na starší nález bez kontextu ze Slánské hory u Slaného (okr. Kladno), který se kněževskému značně blíží. Obě středočeské lokality, Kněževs a Slánská hora, jsou od sebe vzdáleny asi 17 km.

Popis nálezů

Spodní část nádoby s odlomeným uchem a třemi pravidelně rozloženými, vzhůru vytaženými, ploše zakončenými výčnělky nad výdutí (*obr. 2:1–2, 4; 3:10*). Na kořeni mírně rozšířeného ucha jsou čtyři širší mělké vodorovné žlábký, které mezi sebou vytvářejí žebírka (*obr. 2:3; 3:9*). V úrovni výčnělků obíhá po obvodu „okraje“ nádoby pás ze tří linií (šířka 10–12 mm) s kolkovaným ornamentem ve tvaru neúplného písmene S mezi nimi (*obr. 2:7*). Byl vytvořen plechovým (?), na konci ohnutým předmětem, obvodové linie vznikly postupným otiskováním rovným ostrým (plechovým?) nástrojem (*obr. 2:5, 7*).

Stejná výzdoba, ale jen mezi dvěma liniemi, je nad výdutí „zavěšena“ ve tvaru girland na výčnělcích a u kořene ucha (*obr. 2:3–6; 3:9*). Bílá inkrustace ornamentu nebyla zjištěna.

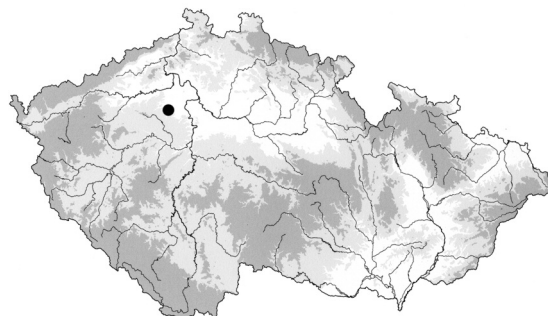
Dobře vypálená nádoba s vyhlazeným, pololesklým povrchem je při dně světlehnědá, na výduti černá s hnědavými skvrnami, vnitřek šedohnědý. Na vnější straně pod engobou místy vystupuje hrubší příměs ostřiva. Olámaný „okraj“ je pečlivě šikmo zbroušený (*obr. 2:8*) – nádoba tedy byla i po poškození dále používána. Na jednom místě je recentně vylomená (na *obr. 2:2* označeno šipkou).

Rozměry: zach. v. 65 mm, \emptyset „okraje“ 110 mm, \emptyset dna 50 mm. M. Slaný, č. inv. 1240.

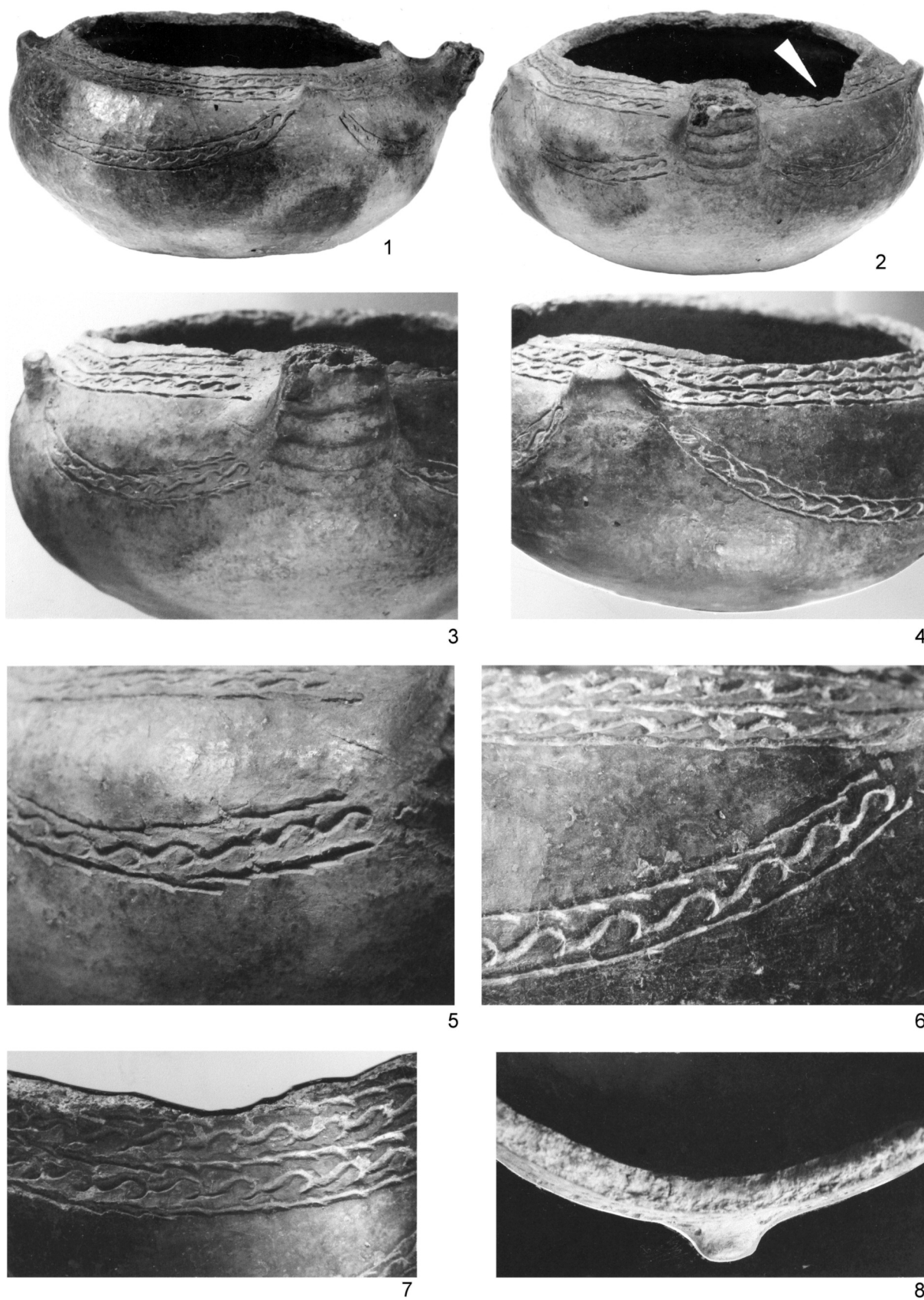
Nádoby ze Slánské hory můžeme rekonstruovat jen přibližně (*obr. 3:6–8*). Nejspíše šlo o koflík (*obr. 3:6, 7*) nebo džbánec (*obr. 3:8*). Spíše se přikláním k první možnosti, protože ucho nádoby mělo na lomu téměř kruhový průřez (*obr. 3:10*), zatímco ucha džbáneků mají průřez spíše oválný, případně obdélníkový.

V obou případech však jde o tvary, které se v Čechách objevují v samém závěru starší doby bronzové (*Jiráň ed. 2008*, obr. 19:2; *Vencl 1969*, obr. 3:1, 2) nebo na počátku střední doby bronzové (*Böhm 1937*, obr. 5:1), na Moravě v době věteřovské skupiny (*Stuchlík 2006*, obr. 135:5, 6, 9) a na jihozápadním Slovensku v době kultury maďarovské (*Bátora 2000*, Taf. 11:3). Ze vzdálenějšího území lze uvést kulturu Vaty (Kovács 1984, Taf. LXI:8).

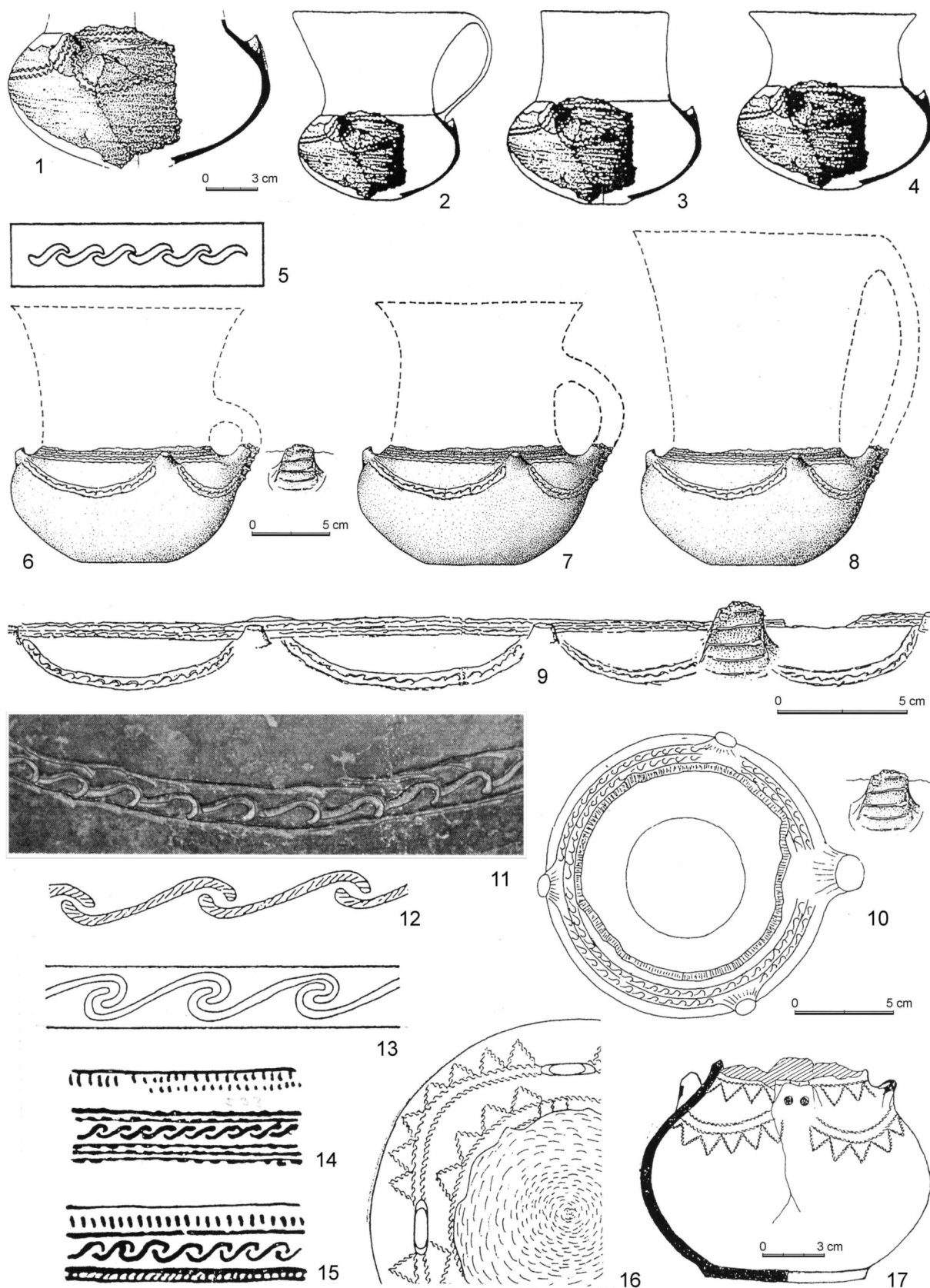
V našem prostředí spodek nádoby ze Slánské hory působí cizím dojmem. Je to především ucho s vodorovnými žebry (*obr. 2:3; 3:9, 10*), jehož vzdálené ob-

Obr. 1. Slaný. Poloha lokality na mapě ČR

Obr. 2. Slaný. Nádoba ze Slánské hory

Obr. 3. 1–5 Kněžves (okr. Praha-západ; podle Smejtek 2011); 6–11 Slaný, Slánská hora; 12–13 výzdobné motivy na keramice kultury wietenberské (podle Boroffka 1994); 14–15 výzdobné motivy na keramice kult. okruhu Bjele Brdovatina- Círna (podle Dimitrescu 1961); 16–17 Izvoarele (Rumunsko, nádoba z doby bronzové; podle Irimia 1981)

doby známe z kultury badenské (*Zápotocký 2000*, Abb. 38:2; *Sklenář 1973*, tab. XXXVIII:16). Ty však s naším nálezem, především z důvodů chronologických, nemohou mít žádnou souvislost. Obdobu k žebrovanému uchu neznám.

Neobvyklá je i kolkovaná výzdoba ve tvaru polovičního písmene S („Paragraphenmuster“) uspořádaná do girland. Jde o motiv zřejmě odvozený z dvojité spirály oblíbené po celou dobu bronzovou v Karpatské kotlině (*Paulík 1993*, 55–62, obr. 11:A). V různém provedení byl uplatňován v kultuře wietenberské (obr. 3:12, 13; *Boroffka 1994*, Typentafel 16:4,7), na keramice kulturního okruhu Bjelo Brdo-Vatina-Círna (obr. 3:14, 15; *Dimitrescu 1961*, Pl. CL:533, 566), kultury Tei (*Vulpe 1964*, Fig. 7:6, 10) a kultury otomanské (*Bader 1978*, Pl. XIX:14; XXVI:4). Známe ho také na jedné nádobě z doby bronzové, avšak kulturně blíže neurčené z Rumunska (*Irimia 1981*, Fig. 3:1a,b; obr. 3: 16, 17).

ZÁVĚR

Spodní část neobvykle zdobené nádoby ze Slánské hory (obr. 2; 3:6–11) patří s největší pravděpodobností do nejmladšího období únětické kultury, kdy se ve středních Čechách objevují prvky věteřovské skupiny (*Hnízdová 1954*). Tomu odpovídá i charakter této lokality, která v tomto období měla zvláštní význam, což podtrhují nejenom únětické hromadné nálezy (*Moucha 2005*, 149–150), ale i stopy po zpracování bronzů (*Moucha 1994*). V téměř souvislé řadě pravěkých kultur zde nálezy ze střední doby bronzové chybí (nepočítáme-li jeden nález sídlištního charakteru z doby kultury mohylové zjištěný na úpatí Slánské hory – *Moucha v tisku*).

Pakliže uvažujeme o původu výzdoby aplikované na nádobě ze Slánské hory, musíme vzít v úvahu staro- a středobronzové kultury a kulturní skupiny nejenom v severní, ale i v jihovýchodní části Karpatské kotliny. Zda jde o keramický import, nelze s jistotou tvrdit; určité východisko by možná mohla poskytnout analýza zaměřená na provenienci keramické hmoty, jak na to u kněževeského zlomku upozornil L. Smejtek (2011, 69). V případě spodní části nádoby ze Slánské hory se přikláním k možnosti, že o import skutečně jde.

LITERATURA

- Bader, T. 1978*: Die Bronzezeit in Nordwestsiebenbürgen. București.
- Bátora, J. 2000*: Das Gräberfeld von Jelšovce/Slowakei. 1,2. Kiel.
- Boroffka, N. 1994*: Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa. 1,2. Bonn.
- Böhm, J. 1937*: Základy hallstattské periody v Čechách. Praha.
- Dimitrescu, V. 1961*: Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Círna. București.
- Hnízdová, I. 1954*: Otázka věteřovských tvarů v české únětické kultuře, Památky archeologické 45, 193–218.
- Irimia, M. 1981*: Observații privind epoca bronzului în Dobrogea în lumina unor cercetări recente, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie 32, 347–369.
- Jiráň, L. ed. 2008*: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- Kovács, T. 1984*: Die Vátya-Kultur. In: Kulturen der Frühbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkans. Beograd, 217–227.
- Moucha, V. 1994*: V hlubinách věků (archeologické nálezy na území města Slaného). In: Kniha o Slaném. Slaný, 7–42.
- Moucha, V. 2005*: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen. Praha.
- Moucha, V. v tisku*: Středobronzová jáma ze Slaného (okr. Kladno), Archeologie západních Čech 3.
- Paulík, J. 1993*: Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- Sklenář, K. 1973*: Vlastivědné muzeum v Mělníku. Katalog pravěké sbírky II. Praha.
- Smejtek, L. 2011*: Osídlení z doby bronzové v Kněževsi u Prahy. 1–3. Praha.
- Stuchlík, S. 2006*: Borotice. Mohylové pohřebiště z doby bronzové. Brno.
- Vencl, S. 1969*: Sídliště ze starší a střední doby bronzové v Běchovicích, Archeologické rozhledy 21, 460–484.
- Vulpe, A. 1964*: Les phases de la civilisation de Tei à la lumière des fouilles de Novaci, Dacia 8, 319–330.
- Zápotocký, M. 2000*: Cimburk und die Höhensiedlungen des frühen und älteren Äneolithikums in Böhmen. Památky archeologické - Supplementum 12. Praha.

**DER ALTBRONZEZEITLICHE KERAMISCHE IMPORT (?)
AUS DEM BERG SLÁNSKÁ HORA BEI SLANÝ, BEZ. KLADNO**

Im Areal der umfangreichen Siedlung aus der jüngeren und späten Bronzezeit in Kněževes (Bez. Prag-West) wurde eine außergewöhnlich verzierte Scherbe in dem Objekt 2091/98 entdeckt (Smejtek 2011, 65–69, Abb. 36:1–3; hier Abb. 3:1–5). Der Autor von der Untersuchung in Kněževes (Smejtek 2011, 65) hält die Scherbe für eine Intrusion, wobei er ihre Analogien in der Keramik aus dem Ende der älteren Bronzezeit in dem Nordteil des Karpatenbeckens sucht. Überdies schließt er auch nicht die Möglichkeit aus, dass es sich um den keramischen Import handelt.

Der ähnliche Fund (Abb. 2; 3:6–8; ohne Fundumstände) stammt aus dem Berg Slánská hora bei Slaný (Bez. Kladno). Die beiden mittelböhmisches Lokalisationen, Kněževes und Slánská hora, befinden sich in der gegenseitigen Entfernung von 17 km. Das Gefäß aus Slaný gehört höchstwahrscheinlich zu der jüngsten Zeit der Aunjetitzer Kultur, als die Elemente der Věteřov-Gruppe in Böhmen auftreten. Dieser Tatsache entspricht ebenfalls die Lokalisation selbst, die sich mit der besonderen Bedeutung in diesem Zeitabschnitt prahlt. Davon zeugen nicht nur die Aunjetitzer Depots, sondern auch die Spuren nach der Metallbearbeitung. Bei dem Suchen des Ursprunges von dem Gefäß aus dem Berg Slánská hora berücksichtigt der Autor die alt- und mittelbronzezeitlichen Kulturen sowie die Kulturgruppen aus dem nördlichen oder südöstlichen Teil des Karpatenbeckens, wobei er sich auch zu der Möglichkeit neigt, dass es sich um den Import handeln konnte.

Abb. 1. Die Lage der Lokalisation auf der Karte der Tschechischen Republik

Abb. 2. Slaný, der Berg Slánská hora

Abb. 3. 1–5 Kněževes (Bez. Prag-West); 6–11 Slaný (Bez. Kladno); 12–13 die Verzierungs motive auf der Keramik der Wietenberger Kultur; 14–15 die Verzierungs motive auf der Keramik des Kulturkreises Bjelo Brdo-Vatina-Cirna; 16–17 Izvoarele (Rumänien, das Gefäß aus der Bronzezeit)